

KONYA

Konya Halkevi tarafından - Ő.indilik - iki ayda bir çıkarılır, ve Anadolunun ve daha ziyade Konya vilâyetinin tarih ve coğrafiyasına, jeoloji ve etnoğrafiyasına, halkiyat ve ihsaiyatına ait yazuları ihtiva eder

YIL : IV

MAYIS 1940

SAYI : 32

Topçu Livası Konyalı Hamdi Paşa

İ. HAKKI KOMAN

Erzurum mevki-i müstahkem kumandanlığından müteakıt topçu mir-livası Hamdi Paşa, Konya'nın taın-mış bir ailesine mensuptur.

Benim hocam olmak itibarile ken-dilerini çok yakından bilir ve tanırım. Çok haluk, nezih ve kelimenin bütün manasile dürüst özü, sözü değru, kıymetli bir zattır.

* *

1274 Rumî tarihinde Hamdi zade hacı Mahmut efendinin sulbundan Konya'da dünyaya gelmiş, Sibyan mektebinde okuyarak hâfız olmuş ve dūası da Kapı Camiinde yapılmış, babası ile birlikte Hacca da git-miştir.

Konya Rüştiyesini bitirdikten sonra 1291 de Bursa Askerî İdadisine bilâ-ımtihan dahil olmuş, 1295 de Mühendishane-i berrî-i hümâyun topçu sınıfına kur'a ile ayrılmış, 1299 da da mülâzimi evvel rütbesile Çanakkale boğazı top-çu alayına ta'yi edilmiştir.

Bir buçuk sene sonra Mühendisha-noye muallim olarak gelmiş ve birçok seneler oradan alâkası kesilmemiş, ara-lıkta 4 sene kadar kumpanyaların yap-tıkları Demiryolu inşaatında hükümet Komiserliğini ifâ etmiş ve bu arada

mektepte tedris ettiği fenlerin kitap-larını tercüme ile ihzar eylemiştir.

1323 de Karadeniz Boğazı Topçu Alayı Kaymakamlığına rütbei haliyesi-le naklolunmuştur. 1325 de Erzurum kal'a Alayı Miralaylığına, 1327 de Ağır Topçu Müfettişliğine ve İnşaat Komis-yon reisliğine, 1327 de Mirlivalıkla Erzurum mevki-i müstahkem kuman-danlığına ta'yin olunmuş ve hüsnü hizmetini görülmüştür.

1329 de (Balkan harbini müteakip) umum meyanında tekaüt edilmiş son-ra bir aralık, altı ay kadar, Harbiye Nezaretinde Mubayaa ve Münakasa Komisyonu Reisliğini ifa etmiştir.

* *

Hamdi bey, mülâzimi evvel olarak mektepten çıktikten sonra Çanakkale Boğazı Topçu Alayına tayin edildi-ğinde, Kilidülbahirdeki Değirmen Burnu Tabyesine emmur olan topçu taburuna verilmiştir.

Bu esnada Boğazın tahkimine me-mur edilen ve o zamanlar Ferik bulu-nan Müşir Asaf Paşa merhumun mai-yetinde, zamanın en yüksek erkânı harplerinden Miralay Osman (Âyan azasından merhum Müşir Tatar Osman Paşa), Kaymakam Sadeddin (merhum

Müşir Sadettin Paşa), Kaymakam Mehmet (Merhum Ferik Manastırlı Mehmet Vasıf Paşa), İstihkâm binbaşı Sait (Hacı Sait Paşa) beylerin refakatinde Değirmen Burnu tabyelerinin tecdit ve inşasındaki fen hey'etlerinde bulunmuştur. [*]

Yüzbaşı olduktan sonra şark demir yollarının Rumeli-i şarkî vilâyeti dahilinde olup natemam kalan Edirne—Filibe ve Tatar Pazarcık hattının Sofya güzergâhının Tatar Pazarcık—Sarımsın kısmına, Nafia nezareti tarafından ecnebi mühendislerle birlikte o kısmın tesviyei türabiesile ray

(*) — Boğazın bu esnadaki umumî tahkimat ve inşaatında 35,5 luk, 28 lik, 26 luk ve 24 luk ağır çaplı topların kârgir döşemeler üzerine kundak ve namlularını koymağa mevcut cerri eskallerin mukavemetleri gayri kâfi geldiğinden büyük müşkilât karşısında kalınmıştı.

Bu ağır topları, (Müşir Asaf Paşa)nın iltimasile refikamın büyük pederleri kudemal bahriyeden merhum (Gazi Mahmud Kaptan), 80 yaşlarında oldukları halde gemicilikte kalyon, firkatyen, Korvet ve buharlı gemilerin tamirleri için havuza, kızağa çekmek usulü olan (manevre döfors) usullerile yerlerine koymuştur. Merhumun bu tahkimattaki hizmetini, müteakıt Levazım Tüm generali (Reşid Paşa) kardeşimizin pederleri (Mehmet Vasıf Paşa) merhum, münasebet düştükçe söyler ve bu işe dair birçok hikâyeler de naklederdi.

Harbi umumide büyük devlet donanmalarına karşı büyük hizmetler gören, zaferi kazandıran bu topların 5 Mart muharebesinden sonra yerlerini değiştirmek icap etmişti. Fakat eldeki fenni vesaitle bunların yapılmasına imkân yoktu.

O sıralarda birinin aklına gelmiş (Amiral Merten Paşa) ya bilmünasebe yukarıdaki hikâye anlatılmış ve bu topların yerlerine konarken çalışanları bulalım demişler. Yaşları yetmişe varmış olan yüzbaşı (Hacı Ramazan baba), (Yozgatlı Hasan Ağa), (Şahin efendi) vesaireyi hizmete alarak Çanakkaleye girmişler. Bunlar (Gazi Mahmud Kaptan) dan gördükleri usuller dairesinde Almanların hayretleri karşısında bu büyük topları istenilen yerlere nakletmişlerdir.

ferşiyatına fen memuru olarak tayin edilmiş.

* * *

Mühendishane İdadisine girdiğim vakit Hamdi bey heaüz Filibeden gelmiş bizim sınıfa Fransızca hocası olarak tayin edilmişti.

Demiryollarında ecnebi mühendislerle birlikte çalışırken Fransızcayı ilerletmiş bulunduğu fazla pratik olmasından anlaşılıyordu. Fıtratan zeki olan Hamdi bey aynı zamanda vazifesine pek bağlanmıştı. Verdiği dersleri tamamiyle hazırlayarak derse girerdi. O da bizimle beraber resitasyona hazırlanırdı.

Bu hususta dikkatli ve titizdi, derse geldiği vakit kolunun içerisine yerleştirdiği 40 santim uzunluğunda bir değneği eline alır baştaım itibaren hepimizi dinler, her yanlışta bir değnek aşkederdi. Kendisi de güler ve şakaya getirerek dayak atardı. Bu şaka dayacağı bize pek hoş gelirdi. Sınıfta yaramaz, çalışmaz, söz dinlemez talebeyi sıraların ön gerisine atar, sizin hastalık diğerlerine bulaşmasın derdi.

Ben mühendishane idadisinin birinci senesine: senei tedrisiye ortasında Mülkiye Mühendis mektebinden naklen geçtiğim için sınıfın sonuncusu idim. Benden evvel kırk bir efendi vardı.

Benim üst tarafımda evvelki yıldan kalan Beyrutlu Mazhar galiba derse çalışmamağa yemin etmiş olacak ki kat'iyen kitap yüzü açmaz ve derslere de alâka göstermezdi.

Sınıfta Fransızcada en zaif ben idim, çünkü hep arkadaşlarım Askerî Rüştiyesini bitirmiş, ben ise Filibe Rüştiyesinden gelmiş idim. Diğer derslerden arkadaşlarımdan aşağı değildim. Bunun için her derse gelince

Hamdi bey yanıma gelir, "Filibeli çalışıyormusun, oku bakalım," diyerek benimle pek meşgul olurdu. Bunun sebebini bilmezdim.

* * *

O sene imtihanlarda mekâtibi askeriye nazırı tophane müşiri Zeki Paşa ecnebi dillerine pek ziyade ehemmiyet verirdi. İyi Fransızca bilenlerden üç dört zat tophaneden ve mühendishaneden yedi sekiz muallim de bizim imtihanımızda bulunuyorlardı. Adeta müderrislik imtihanına benzer bir şekil almış idi. Her arkadaş korkarak imtihana girerdi, imtihandan ağlıyarak çıkardı. Tabii benim de öyle oldu.

Bugünkü gibi hatıramdadır, sıra sınıfın kırkincısı olan Mazhara gelince imtihan odası, müdür miralay (Ragıp), mektebin ders nazırı miralay (Mehmet Vahdet) beylerle birçok kaymakam ve binbaşılarda oldu. Kitabet muallimi miralay Mustafa Nuri bey (Paşa), Mazharın amcası imiş.

Gelenler hep ona kırk beşten beş numara verdirip üst üste sınıfta kalmamasına muavenet ve iltimas için toplanmışlar. Mazhar imtihana gireli bir saat olmuş idi, bir türlü içeriden çıkmaz. Hamdi beyin "vallahı de vermem, billahi de vermem," seslerini kapının yanında işidüp dururdum. Arkadaşlarım kasaplık koyun imişim gibi bana bakıp kimisi acıyor kimisi "İsmail halin harap," diye beni korkutuyorlardı. Ne ise sıram geldi, "gel," diye yüksek bir ses işitildi, içeriye girdim.

Hamdi bey süal torbasını tuttu, çek bakalım dedi, korkudan titremekte idim. "Ne oldun İsmail," dedi, ve çektiğim numarayı okudu. Bu bir ezber idi. Mümeyyizler kitapları açtılar, hafızlar gibi beni dinlemeğe

başladılar. Yanlızsız okudum. Fiillerini sordular, söyledim. "Olmaz dediler. Bir daha çeksin tesadüftür.,"

Hamdi bey kızdı, peki dedi. "Çek bakalım İsmail," onu da okudum. Manalarını inceden inceye sordular, hepsine cevap verdim. Bu dahi tesadüftür dediler, Hamdi bey "bizim bu sınıfın dümencisi, şüphe etmeğe hakkınız var, öyle ama bu efendi Hendesei mülkiyeden sene ortasında geldi. Ben kendisinden çok eminim, isterseniz 29 dane ezber var, her birinden üçer satır okusun. İşte ben sormağa başlıyorum. Şart şudur: hakkı tamamen mahfuz kalacaktır, bu mesele kur'a işidir, adalet ve usule riayet şarttır. Yoksa imtihan cetvelini imzalamam.,"

Hamdi beyin yüzbaşı olduğu halde cesâret ve kabadayılığına hayran olmamak mümkünmüdür. "Peki Hamdi bey dediler, biz soralım.," Programı ders nazırı eline aldı. Karışık olarak beş altı kadar ezberi tamamilâ su gibi okudum. Bir kaç dane daha bir kaç yerden birer ikişer satır sordular. Yine cevap aldılar. Hamdi bey "bana inanmadınız, bir asker yalan söylemez," dedi. Yine hey'eti mümeyyize bundan sonra ibare, cümle tahrir ve gayri kıyasi fiillerin tasriflerini sordular. "Haydi çık," dediler.

Hamdi bey bana "İsmail çok memnun oldum. Berhudar ol oğlum," diyerek arkamı okşadı.

Fakat kim bunlara inanır. Çünkü hey'eti mümeyyize ona kızmıştı. Binaenaleyh onun yüzünden bana da kırık numara verecekler zannetmiştim. Dışarı çıktım. Hüngür hüngür kapının yanında ağlarken Hamdi bey dışarı çıktı. Haydi teneffüşhaneye götürünüz emrini verdi. Arkadaşlar beni kucaklayıp teneffüşhanenin bir köşesine yatırdılar ve bana sn verdiler. Bir de

baktım bizden iki sene evvelki sınıftan Üsküdarlı Salih yanıma geldi. "Ne ağlayıp duruyorsun, (43) numara aldın. Ben tavan deliğinden verilen numarayı gördüm," dedi. Demek oluyor ki tam numara olan (45) numaradan iki numara eksik almıştım.

Hamdi beyin ne kadar izzeti nefis sahibi ve kadirşinas olduğunu, ciddiyetini, vazifesini ve hakkı ne kadar koruduğunu bu hikâyemle anlatmış bulunduğuma kaniim.

Hamdi beyin beni derse çalıştırmak hususundaki alâkadarlığının sebebini üçsene sonra anladım. Meğer müşarünileyin refikaları hanım bizim hemşehrilerden Hendesei Mülkiyede okuyan İsmailin hemşiresile görüşmüş, lâf arasında Hamdi beyin Mühendishanede muallim bulunduğu bilânünasebe söylenilmiş, onun üzerine İsmailin hemşiresi kardeşinin orada talebe olduğunu ve biraz da tenbel bulunduğundan bahisle kollamasını rica etmiş. İşte bu isim müşabehetinden Hamdi bey onun ben olduğuma zahip olmuş, her ders beni derse çeker ve çalışmama ehemmiyet vermiş. Mes'eleiyi sonradan İsmail bana söyledi.

* *

Sonra Kolağası olan Hamdi bey Mühendishane harbiyesinin birinci senesinde bizim sınıfın Hendesei Resmîye muallimi oldu. Riyaziyedeki daha ziyade kabiliyetim hoşuna giderdi. Mutlaka imtihanda tam numara olan (45) numarayı almalısın derdi. Filhakika bu dersten (45) numara vermiş idi. Aynı zamanda cebriâlâ imtihanında da mümeyyiz bulunurdu. Bunda da diğer mümeyyizlerin ittifakile (45) numara almış idim. Ben bilgime kanaat et iğim gibi Hamdi beyin de bunda tesiri olduğuna emin idim.

Mülâzım sınıfında yâni harbiye dördüncü senede Hamdi bey bizim inşaatı askeriye ve Fenni Mimarî hocası idi. Burada da aynı alâkayı gösterdi. Ben de (43) numara almak suretile kendisini mümeyyizlere karşı mahcup bir vaziyette bırakmadım. Çok çalış mümtaz yüzbaşı ol derdi. Hamdi bey, ben mektepten çıktuktan sonra binbazı olmuştur.

* *

Hamdi beyden talebe pek korkardı. Muallim bulunduğu dersten kızın oğlu olursa olsun kat'iyen rahim ve şefkat etmez, cevap verirse terfi edecek kadar numara verir. Hiç bir talebe resmen şikâyet edemez. Çünkü buna meydan vermez. İltimas ve iltizam gözetmez, hak ve hukuka riayet ederdi.

Onun için Hamdi beyin dersine her talebe çalışır, ve hangi derse mümeyyiz giderse en tenbel talebe bile döneceğine sınıfta kalacağına emin olduğu için o derse çok çalışır, bundan başka halâs çaresi bulamazdı. Bu sebepten talebe tir, tir titrerdi.

Hamdi bey vaktinde derse gider, hiç bir ders saatını bilmem kaçırmış bulunsun. Hattâ bir aralık Beylerbeyindeki evi yanmış idi, bundan bir gün derse golememişti. Vazifesine pek bağlı ve aşık idi. Ders verirken pek açık Türkçe taktır eder, tatlı bir ifade kullanırdı. Tomtaraklı ve dolaşık cümleler kullanmaz, ecnebi kelimeleri karıştırmaktan ve ukalalıktan hiç hoşlanmaz, içi ne ise dışı da öyle idi. Hendesei Resmîye ve İnşaatı Askeriye okuturken hatırına gelmiş veya tahayyül ve tasavvur ettiği bir mevzu için evvelâ gözlerini yumar ve sonra gülererek anlatmağa başlardı.

* *

Meşrutiyetin ilânının ikinci senssi 325 Haziranının iptidalarında Topçu Livası (Aksaraylı Rüştü Paşa), Topçu Miralayı İsmail ve Kaymakam Hamdi beylerden müteşekkil bir hey'etin Akdeniz Boğazı toplarının ve tahkimatının teftişine memuren Çanakka-loye geldiklerini öğrendim. Bir gün Kilitdülbahir iskelesi kenarındaki askerî gazine olduklarını söylediler. Hemen oraya gittim. Üçü birlikte oturuyorlardı. Merhum Rüştü Paşa da Sahil Müdafaası muallimim bulunduğu için evvelâ onun sonra Hamdi beyin elini öperek Miralay İsmail beyi selâmladım. Rüştü Paşa ile Hamdi beyin hocalarını olduğundan bahsederek kendimi tanıttırdım. Hamdi bey beni mülâzimi evvel görünce fenâ halde sınırlendi. Tabiatile şahsen tanıdı. Geçmiş zaman yalnız ismimi unutmış idi. Mektepten çıkalı kaç sene oldu diye serdu. Tam onüç sene olduğunı öğrenince ben de öyle tahmin ediyordum dedi ve Rüştü Paşaya hitaben "gördüğünüz bu efendisin tekmil sınıf arkadaşları yüzbaşı oldular. Bu ise daha mülâzimiovvel. İşte size madur bir zabıt," dedi. Hemen künyemi yazdı. "Ben İstanbulla gidince istihkâm ve inşaat dairesine gidecoğım. onbeş gün sonra yüzbaşı olursunuz," dedi. Müteakiben "bu zabıt benim talebem tabii Paşa Hazretlerinin de talebesidir. Sınıfta en uslu ve çalışkan bir talebemin böyle onüç senë mülâzimi evvel kalmasındaki adaletsizliğe tahammül edilemez," dedi.

Filhakika dediği gibi aradan onbeş

gün geçtikten sonra 23 Haziranda yüzbaşı oldum.

* * *

Hamdi Paşanın bana karşı olan insaniyeti ve bir muallimin talebesine yapacağı çok yüksek ve kıymetli iyilikleri el'an unutmak imkânından çok uzağım, daima kendilerini büyük minnettarlıkla kalbimde yaşatmaktayım. İstanbulla gittikçe, oturmakta olduğu Beylerbeyine gider ellerinden öperim. Müşarünileyhin ahlâk ve mezayayı insâniyesi zikretmekle bitmez tükenmez. Tanrıdan kendisine uzun ömür dilerim.

* * *

Eserleri :

1 — Rehber İnşaatı Askeriye; iki defa litoğrafya ile mühendishane matbaasında basıldıktan sonra 1322 de matbaa harflerile (600) sahife olarak basılmıştır.

2 — Kulâi Cedide; şekilleri noksan olan bu eser (300) sahifeden mûrekkep olup 1323 de mühendishane matbaasında basılmıştır.

3 — Topçunun Tabiyesi; tefrika halinde 1300 senesinde Mecmuai Fünun Askeriyede intişar etmişse de kitap haline konmamıştır.

4 — Hendesei Tersimiye ve Tatbikâtı; yalnız talebeye tahrir edilmiş, kitap haline gelmemiştir.

5 — Üzüm Nasıl Yetiştirilir; (48) sahifeden mûrekkep olan bu eser 1936 yılında tercüme suretile vücuda getirilerek tab olunmuştur.